

porciona el marc on situar el cas català, dibuixa el bosc perquè hi sapiquem situar els nostres arbres. La imatge dels pentagrames musicals és idònia per descriure aquesta aspiració de Bastardas d'assolir explicacions holístiques dels fenòmens

sociolingüístics. Si hi ha coordinació i recursos, la recerca sociolingüística al país té molta música per compondre. Aquest volum n'és un bon instrument.

Emili Boix

Miquel SIGUAN, *L'Europa de les llengües*, Barcelona, Ed. 62, 1995, 220 pàg.

Miquel Siguan, emèrit psicòleg i especialista en l'ensenyament de llengües, ha tret del forn aquesta obra per a no especialistes que vulguin informar-se sobre els problemes que planteja el plurilingüisme d'Europa i les solucions que s'hi aporten. Amb habilitat l'autor ha sabut seleccionar i relacionar la major part de temes que cal tractar sense caure en una dispersió excessiva. Posem per cas, l'autor se'n surt molt bé a l'hora de sintetitzar la macedònia (mai més ben dit) etnicolingüística dels Balcans. És un llibre clar en què no trobarem les citacions erudites ni llistes pesadíssimes de bibliografia —a un gat vell en l'ofici no li cal exhibir el que sap—, i que fa poc acaba d'ésser reeditat en una col·lecció de butxaca i tot. Siguan hi tracta temes com els següents: les arrels històriques del plurilingüisme europeu, el començament de la idea que un estat i una nació havien de ser el mateix, les diferents polítiques lingüístiques que segueixen els estats europeus (el

monolingüisme a ultrança, l'autonomisme, el federalisme, el bil·lingüisme generalitzat arreu d'un país...), les actituds envers la correcció i el purisme, les llengües de comunicació internacional i en especial el rol creixent, abassegador i discriminador de l'anglès.

El llibre excel·leix sobretot en els dos darrers capítols, que presenten la política lingüística de la Unió Europea (UE) i el tractament de les llengües a Europa. Siguan s'hi «mulla» més que en la resta del llibre i hi fa propostes concretes. Siguan suggereix que hi hagi dues o tres llengües de treball a les institucions comunes europees (l'anglès, el francès i l'alemany) mentre que les altres serien llengües que els individus poden usar en relacionar-se amb els organismes centrals europeus i rebre'n informació. Aquesta és una solució elegant, salomònica gairebé, per a l'actual situació d'ús (i traducció) de totes les llengües de la UE (les oficials dels estats membres, recordem-ho, no pas les oficials de se-

gonalment) hi havia pares de Puigcerdà que portaven els seus fills a l'escola de la Guingueta d'Ix (oficialment Bourg-Madame), a l'altre costat de la frontera franco-espanyola, perquè aprenguessin en francès. Els pares s'havien buscat la vida i havien trobat d'aquesta manera un ensenyament de llengües estrangeres —una «immersió *sui generis*» imprevista— que el sistema escolar de la Generalitat no ofería, ni està encara en vies d'oferir en un termini mitjà. En llengües estrangeres l'oferida pública va molt endarrerida respecte a unes demandes socials creixents arreu d'Europa que no es veuen satisfetes. En llengües també hi ha una Europa de dues velocitats. Els més poderosos poden enviar els nens a Irlanda i competir en anglès mentre que a l'escola no arriba a donar-se'n uns mínims dignes. Crec, doncs, que a més d'un lector català li pot sobtar com a mi que l'autor es refereixi ben poc a aquesta política mediocre d'ensenyament de llengües estrangeres a Catalunya. Una política que desaprofita la mateixa experiència dels professionals del país. Per exemple, transferint l'experiència col·lectiva en la immersió (primerenca o no) que hem acumulat, a les escoles no es podria començar a fer la gimnàstica o les activitats de migdia en terceres llengües? Si més no, apunta cap aquí l'ensenyament dels futurs professionals del tercer mil·lenni? Val a dir que en la campanya de difusió del

EN CATALÀ, PERÒ PER A L'EXPORTACIÓ

En el món cultural de llengua catalana es pateix massa l'agorafòbia, que caracteritza les situacions minoritàries. Com repetia L.V. Aracil, en aquella època en què era un intel·lectual dinamitzador del pensament sociolingüístic, els implícits, la complexitat aparentment compartida, el «tu ja m'entens» dominaven i limitaven la majoria de debats i treballs sobre l'ús lingüístic al país. Aquest llibre, en canvi, a vegades sembla que no hagi estat escrit per a un lector català, sinó més aviat, i des del seu inici, per a l'exportació —per ser traduït o adaptat al castellà, al francès i a l'anglès. Potser per això, o potser pel tarannà de l'autor, l'escrit té un to distanciat, poc belligerant amb les polítiques lingüístiques que afecten més directament els seus lectors. Com en d'altres llibres seus (*La España plurilingüe*, Alianza 1992), Siguan evita el maximalisme. Quan hi ha alguna crítica a les polítiques lingüístiques espanyoles o catalanes és una crítica de guant blanc, a vegades tan blanca que ni es coneix.

A finals de 1995, quan vaig escriure la primera versió d'aquesta ressenya (per a l'edició barcelonina d'una diari, que no la va publicar fi-

llibre (veg. l'entrevista a l'*Avui*, 19-x-1995), l'autor era molt més reivindicatiu, clar i desimbolt que no pas en el llibre: «Hem viscut molts anys creient que estàvem fent disminuir les diferències socials a través de l'educació i cinquanta anys després d'aquesta lluita ens adonem que les desigualtats a través de l'educació estan augmentant»; «[...]una qüestió que discrimina] és no saber almenys una llengua estrangera.»

També sobta que l'autor no desataqui el paper insuficient (quan no és directament obstructor i assimilador) de l'Estat espanyol contra la participació de les llengües no castellanes dels seus ciutadans espanyols en l'Europa que construeixen i algunes vegades construïm els qui aviat pagarem els impostos amb euros. En els programes lingüístics de la Unió Europea —el Programa Lingua d'intercanvis i de formació, els projectes d'investigació sobre enginyeria de la veu o sobre traducció assistida amb ordinador, per exemple—, els catalanoparlants hem de recitar la cançó de l'enfadós per recordar que existim. Si no, gairebé no s'hi compta.

En aquest panorama tan ampli i pluridimensional del plurilingüisme europeu inevitablement hi ha obllits lleus. En la llista de llengües europees no se n'esmenta una de tan pròxima al català com el sard. Hi ha alguna descursa terminològica o gràfica: *substractum* en lloc del més habitual *substrat* (pàg. 28), «Prosa della vol-

gar lingua» (pàg. 28), Volkgeist (pàg. 43). És un obllit més important que l'autor no aclareixi què entén per diglòssia. Ja fa molts anys que en la tradició sociolingüística dels països de llengua catalana (veg. M. Pueyo (1989) «Diglòssia? Antaviana! (Una revisió crítica del concepte i del seu ús en la sociolingüística catalana)», *Límits* 6, pàg. 43-62) s'ha plantejat que el terme no ajuda a descriure l'actual conflicte lingüístic. Mentrestant, però, els llibres de primària i secundària, per inèrcia, continuen usant *diglòssia*, sense matisar.

CONTRA L'ETNOCENTRISME

Al costat d'aquest to contingut en els aspectes més concrets catalans i espanyols, l'autor és molt més contundent i dur quan ens exposa quins són els obstacles ideològics i generals amb què ensopega «la llarga marxa» cap a la integració europea. Siguan traspua un clar pessimisme de fons sobre les perspectives d'aquesta unificació europea. Des d'una posició no nacionalista —l'autor adverteix repetidament que creixen els riscos que es desbordin els esbarzers de l'etnocentrisme— adverteix que se senten «vents contra la tolerància a Europa». Per a ell l'etnocentrisme continua campant per Europa en els sistemes educatius, que depenen en línies generals dels mateixos estats que s'omplen la boca d'uropeisme econòmic o

retòric. Amb més raó que un sant, Siguan denuncia que els currículs escolars —en història, en geografia, en llengua,...— dels països membres de la UE, encara es limitin a reflectir i perpetuar ideologies, representacions del món locals, «nacionals», «nacionales». Un escolar català pot aprendre que el *Canigó* de Verdaguer és una joia poètica però no se suposa que hagi d'aprendre on és, perquè el que hi ha més enllà de fita fronterera franco-espanyola no és «cosa seva».

Parafraçant Georges Arnaud en el seu pròleg a *El salari de la por*, podríem dir: «Europa no existeix, ho sé perquè hi vaig viure». Europa tampoc no existeix en la immensa majoria de llibres de text amb què estudien els nois i noies, en un descans entre els dibuixos del Dorae-mon i el vídeo de «Pocahontas». Els textos aprovats per la Conselleria d'Ensenyament de Catalunya perpetuen desconeixements i fronteres mentals. Examineu, per exemple, com el Massís del Canigó es troba a les Alberes (de més enllà del Pertús no toca parlar-ne) a *Aiguamoll. Co-neixement del medi natural, social i*

cultural, 4t., Ed. Teide, Barcelona, pàg. 52. Els estats de la UE, que podrien intervenir en la política lingüística i cultural a través del sistema educatiu no practiquen, doncs, el que prediquen en els bells discursos. Siguan posa el dit en la nafra d'una de les febleses europees, en el risc que els anhels i les utopies europees estiguin ferides de mort. Potser no podem ni tan sols parlar d'hipocresies europees perquè no hi ha una política lingüística europea coherent. Les autoritats es veuen «portades» a fer-la, perquè tot poder —ni que sigui per omisió— inevitablement fa política de la llengua.

Aconseguirem que Europa sigui molt més que una construcció juridicoeconòmica que sobretot administra el món de les transaccions econòmiques i els intercanvis financers? No hi cap Astèrix, el personatge de la cultura europea més conegut en una mostra d'universitaris del continent (*El País*, 24-xi-1996), que ens hi pugui ajudar. Mentrestant, l'anglès ens unifica. El treball de Siguan ens n'informa, i ens convida a pensar-hi.

Emili BOIX